

В И С Н О В О К

щодо проекту Закону України про внесення змін до Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» щодо удосконалення механізму забезпечення розумного пристосування (реєстр. № 14389)

За дорученням Голови Верховної Ради України Стефанчука Р.О. та відповідно до пункту 3 частини першої статті 16 Закону України «Про комітети Верховної Ради України», частини третьої статті 93 Регламенту Верховної Ради України, Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів на своєму засіданні 18 лютого 2026 року (протокол № 236) розглянув проект Закону України про внесення змін до Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» щодо удосконалення механізму забезпечення розумного пристосування (реєстр. № 14389 від 21.01.2026), поданий народним депутатом України Третяковою Г.М. та іншими народними депутатами України.

Мета законопроекту полягає у забезпеченні реалізації прав осіб з інвалідністю на працевлаштування та оплачувану роботу, що гарантовані Конституцією України, національним законодавством і міжнародними договорами України, на рівні з іншими особами, недопущення їх дискримінації шляхом удосконалення механізму здійснення розумного пристосування, зокрема для забезпечення рівних можливостей для реалізації права на працю, отримання роботи, просування по роботі (службі).

Законопроектом пропонується внести зміни до Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» щодо удосконалення механізму забезпечення розумного пристосування, якими передбачається, зокрема:

- зобов'язання роботодавця на всіх етапах трудових відносин, а також протягом усього строку дії трудового договору або контракту здійснювати заходи розумного пристосування за заявою особи з інвалідністю з урахуванням індивідуальної програми реабілітації;

- відмова у розумному пристосуванні працівнику допускається лише у разі, якщо здійснення відповідних заходів створює непропорційний або не виправданий тягар, з урахуванням таких факторів:

- а) обсяг ресурсів, необхідних для здійснення заходів розумного пристосування, у тому числі фінансових, матеріальних, людських та організаційних;

- б) вартість і масштаб запропонованих заходів;

с) можливість отримання зовнішньої підтримки, компенсацій або дотацій, у тому числі за рахунок державного або місцевих бюджетів, державного фонду соціального захисту осіб з інвалідністю, Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття чи грантових програм;

д) наявність заборгованості перед роботодавцем з виплат компенсації витрат на заходи розумного пристосування або надання дотацій на їх реалізацію;

е) очікувана користь від заходів для особи з інвалідністю, а також вплив їх реалізації на трудовий колектив, організацію виробництва чи надання послуг.

- обов'язок доведення непропорційності або невинуватості тягара покладається на роботодавця;

- потреба у розумному пристосуванні може бути підтверджена індивідуальною програмою реабілітації особи з інвалідністю та за потребою, додатковими документами у разі їх наявності;

- особа з інвалідністю має пріоритетне право на визначення переліку та форм заходів розумного пристосування, яких вона потребує.

- фінансове забезпечення заходів розумного пристосування здійснюється за рахунок власних коштів, коштів місцевих бюджетів, Державно фонду соціального захисту осіб з інвалідністю, Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, коштів, передбачених у рамках програм сприяння зайнятості населення в порядку встановленому Кабінетом Міністрів України;

- компенсація витрат на заходи розумного пристосування або дотація на їх реалізацію надається територіальним органом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції або державною установою, що реалізує заходи соціального захисту та забезпечення соціальними послугами осіб з інвалідністю;

- право на отримання компенсації витрат на заходи розумного пристосування або дотації на їх реалізацію мають не лише роботодавці, а й особа з інвалідністю, яка зареєстрована як фізична особа - підприємець або провадить незалежну професійну діяльність, незалежно від дати державної реєстрації їхньої підприємницької діяльності або дати взяття на облік як осіб, що провадять незалежну професійну діяльність.

На думку авторів законопроекту, запропоновані зміни не потребуватимуть додаткових видатків з державного бюджету України. Прийняття та реалізація законопроекту сприятиме удосконаленню механізму здійснення розумного пристосування, зокрема для забезпечення рівних можливостей для реалізації права на працю, отримання роботи, просування по роботі (службі) особам з інвалідністю в Україні. Також законопроект сприятиме створенню інклюзивного середовища та ширшому залученню людей з інвалідністю до суспільного життя.

Головне науково-експертне управління висловлює зауваження до законопроекту.

Міністерство фінансів України у експертному висновку до законопроекту

зазначає, що законопроект потребує доопрацювання. Реалізація акта матиме вплив на показники Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, державного та місцевих бюджетів.

Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України підтримує законопроект.

Міністерство охорони здоров'я України надає зауваження та пропозиції до законопроекту.

Міністерство у справах ветеранів України в межах компетенції підтримує законопроект.

Міністерство молоді та спорту України підтримує зазначений проект Закону.

Міністерство розвитку громад та територій України в межах компетенції повідомляє про відсутність зауважень та пропозицій.

Міністерство юстиції України надає зауваження до законопроекту.

Дослідницька служба Верховної Ради України надає пропозиції та техніко-юридичні зауваження до законопроекту.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини підтримує законопроект.

Фонд соціального захисту осіб з інвалідністю (далі - Фонд) підтримує запропоновані законопроектом зміни та надає пропозиції.

Зокрема, у своєму висновку до законопроекту, Фонд зазначає, що підтримує запровадження невичерпного переліку заходів розумного пристосування, але застосування формулювання «інші заходи розумного пристосування з урахуванням принципів, критеріїв і меж розумного пристосування та принципів загальної доступності» потребує визначення суб'єкта, який, власне, контролюватиме дотримання вказаних принципів.

Також у частині 1 статті 17² законопроекту Фонд пропонує уточнити підстави для визначення потреби у розумному пристосуванні, а саме: слова «може бути підтверджена» замінити словом «підтверджується».

Також пропонується залишити у статті 17⁵ законопроекту такий фактор при проведенні оцінки, як «строк дії трудового договору, контракту про проходження служби осіб з інвалідністю». Це сприятиме ефективному використанню бюджетних коштів на заходи розумного пристосування.

Пенсійний фонд України повідомляє, що реалізація положень законопроекту не впливає на дохідну та видаткову частину бюджету ПФУ.

Державна служба України з питань праці надає пропозиції до законопроекту.

Державний центр зайнятості надає пропозиції до законопроекту, зокрема щодо розмежування джерел фінансування заходів забезпечення розумного пристосування.

Асоціація міст України підтримує законопроект.

СПО сторони роботодавців на національному рівні надає пропозиції до законопроекту.

Громадська спілка «ЛПА СИЛЬНИХ», Громадська організація

«Всеукраїнське об'єднання осіб з інвалідністю «Група активної реабілітації», Благодійна організація «Мережа 100 відсотків життя Рівне», Громадська організація «Черкащани Уманщини», Громадська організація ВО СОІУ «Закарпатське обласне товариство осіб з інвалідністю» та Громадська організація «Ліга соціальних працівників міста Києва» підтримують законопроект.

За результатами обговорення законопроекту, Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів ухвалив цей висновок і рекомендує Верховній Раді України проект Закону України про внесення змін до Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» щодо удосконалення механізму забезпечення розумного пристосування (реєстр. № 14389), поданий народним депутатом України Третяковою Г.М. та іншими народними депутатами України:

- включити до порядку денного п'ятнадцятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання;

- за результатами розгляду в першому читанні, керуючись пунктом 1 частини першої статті 114 Регламенту Верховної Ради України, прийняти за основу.

Співдоповідачем на пленарному засіданні Верховної Ради України визначено Голову Комітету з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів Третякову Г.М.

Проект Постанови Верховної Ради України додається.

Голова Комітету

Галина ТРЕТЬЯКОВА

ВИСНОВОК

щодо проекту Закону України про свободу підприємницької (економічної) діяльності домогосподарств (реєстр. № 8143)

Відповідно до статті 16 Закону України «Про комітети Верховної Ради України» та доручення Голови Верховної Ради України Стефанчука Р.О. від 09 лютого 2026 року Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів на своєму засіданні 18 лютого 2026 року (Протокол № 236) розглянув проект Закону України про свободу підприємницької (економічної) діяльності домогосподарств (реєстр. № 8143), поданий народним депутатом України Третьяковою Г.М. та іншими народними депутатами України.

Проектом Закону за реєстр. № 8143 пропонується закріпити в українському законодавстві суб'єктність за домогосподарством (домоекономікою) з одночасним забезпеченням податковими та економічними пільгами.

У пояснювальній записці до законопроекту зазначається, що в умовах ринкової економіки саме домогосподарство (домоекономіка) є одним з найкращих економічних агентів, що за наявності належних умов може перетворитися на малий, середній чи навіть великий бізнес. Водночас, на сьогодні прослідковується певний дисбаланс між витратами та податковим навантаженням домогосподарства: якщо більшість витрат фінансується спільно з загального бюджету, то оподаткування здійснюється окремо по кожному члену сім'ї, і ні «сім'я», ні «домогосподарство» не закріплені як суб'єкти податкових відносин.

Відповідно до даних Державної служби статистики України лише у 0,9 % домогосподарств (домоекономік) України основою доходу є дохід від підприємницької діяльності, що, вочевидь, свідчить про відсутність відповідних умов та стимулів для такої діяльності.

У зв'язку з цим доцільно сформулювати цілісний механізм правового регулювання фінансової діяльності домогосподарства, зокрема шляхом впровадження механізмів «сімейного оподаткування» в чинну систему оподаткування доходів фізичних осіб.

Для досягнення цього законопроектом пропонується прийняти новий Закон України «Про свободу підприємницької (економічної) діяльності домогосподарств», що передбачає таке:

1) **визначити поняття «домогосподарства»** – це особа або сукупність осіб, які спільно проживають в одному житловому приміщенні або його частині, забезпечують себе всім необхідним для життєдіяльності, ведуть спільне господарство, повністю або частково об'єднують та витрачають кошти. При

цьому домогосподарство може бути індивідуальним (складається з однієї особи) та інституціональним (складається з осіб, що постійно проживають в спеціалізованих соціальних або медичних установах, закладах соціального обслуговування та соціального захисту, військових частинах та ін.);

2) передбачити, що у разі настання складних життєвих обставин та з метою зменшення соціального розшарування населення за рівнем доходів домогосподарство отримує підтримку у вигляді соціального трансферту, формами якого є соціальні гарантії, соціальні пільги, соціальне страхування, соціальні послуги, соціальне піклування (підтримка). При цьому *підставою отримання соціального трансферту* (крім пенсійних виплат, соціальних послуг, стипендій та соціального страхування) є *річна податкова декларація домогосподарства*;

3) визначити **право домогосподарства на здійснення підприємницької (економічної) діяльності без реєстрації фізичної особи-підприємця** за таких умов:

- ведення такої діяльності виключно членами домогосподарства;
- річний дохід домогосподарства від такої діяльності не перевищує 8 млн грн;
- подання річної податкової декларації домогосподарства;
- ведення визначених законом видів підприємницької (економічної) діяльності (зокрема, перукарські послуги, юридичні консультації, догляд за хворими, індивідуальне виховання дітей, ремонт взуття, одягу, перевезення пасажирів автомобільним транспортом, перевезення вантажу, послуги з прання та прасування текстильних виробів тощо);

4) визначити **правовий статус представника (уповноваженої особи) домогосподарства**, яким є член домогосподарства, що має повну цивільну дієздатність. Такий представник має право подавати річну податкову декларацію домогосподарства, отримувати інформацію щодо доходів членів домогосподарства та сплачених з них податків; а також зобов'язаний вести спрощений облік доходів і витрат членів домогосподарства, подавати податкову декларацію та представляти інтереси домогосподарства в органах державної влади;

5) передбачити **основні принципи формування бюджету домогосподарства**. А саме:

- *доходами домогосподарства* є надходження доходів усіх його членів впродовж фінансового року з усіх джерел у грошовій та негрошовій формі (у т. ч. заробітна плата, винагороди за видами підприємницької (економічної) діяльності, грошове забезпечення, винагороди за цивільно-правовими договорами, прибутки від діяльності самозайнятої особи, стипендії, пасивні доходи, виграші, призи, подарунки, соціальні трансферти, страхові виплати та ін.);

- *витратами домогосподарства* є собівартість проживання кожного його члена у розмірі 60 % від середньомісячної заробітної плати за попередній рік, витрати на здійснення підприємницької (економічної) діяльності (у т. ч.

ведення особистого селянського господарства, виготовлення/виросування продукції особистого підсобного господарства);

б) передбачити **право домогосподарства на отримання бюджетного відшкодування (податкової знижки)** з податку на доходи фізичних осіб на підставі подання річної податкової декларації, яка формується на основі даних спрощеного узагальнюючого обліку доходів і витрат.

Також законопроект за реєстр. № 8143 містить прикінцеві і перехідні положення, якими пропонується передбачити у Цивільному кодексі України положення, зокрема щодо права домогосподарства на здійснення підприємницької (економічної) діяльності та цивільно-правової відповідальності членів домогосподарств.

Крім цього, передбачаються зміни до Господарського кодексу України (на сьогодні уже нечинний) та Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» (щодо уточнення положення про надання права на державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям з урахуванням положень Закону України «Про свободу підприємницької (економічної) діяльності домогосподарств»).

З метою завершеності формування механізму, передбаченого законопроектом, пропонується доручити Кабінету Міністрів України протягом шести місяців з дня набрання чинності цим Законом:

- опрацювати форму річної податкової декларації домогосподарства;
- опрацювати та внести до Верховної Ради України відповідні зміни до Бюджетного кодексу України та Податкового кодексу України.

На думку авторів законопроекту, він є фундаментальним з точки зору вибудовування державної системи соціальної підтримки громадян, що потрапили у складні життєві обставини, заохочення домогосподарств (домоекономік) до економічної активності та зміцнення національної економіки в цілому.

Серед зауважень, які висловлюються до законопроекту, слід зазначити такі.

1. У пояснювальній записці до законопроекту зазначається, що його прийняття та реалізація не потребуватиме додаткових фінансових витрат з Державного бюджету України.

Водночас, Міністерство фінансів України зауважує, що реалізація положень проекту акта може мати вплив на дохідну та видаткову частини бюджетів, однак оцінку вартісної величини впливу можливо буде здійснити після конкретизації параметрів нової моделі оподаткування домогосподарств.

Таку ж позицію поділяє Комітет Верховної Ради України з питань бюджету, який зазначив, що законопроект може призвести до зменшення доходів бюджету від податків і зборів та може потребувати додаткових видатків державного бюджету на підтримку домогосподарств.

2. Запропоноване законопроектом **визначення поняття «домогосподарство»** подібне до визначення, яке наведене у Законі України «Про Всеукраїнський перепис населення», де воно використовується у

статистичних цілях. Окрім цього, воно містить схожі ознаки з поняттям «сім'я», яку відповідно до частини другої статті 3 Сімейного кодексу України складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки.

Відтак, відсутність правової визначеності щодо основоположного терміна може ускладнювати правозастосування.

3. Законопроект **впроваджує в українське законодавство поняття «соціальний трансферт»**, яке розкривається через дві складові: 1) мету – це підтримка домогосподарства у разі настання складних життєвих обставин та для зменшення соціального розшарування населення за рівнем доходів та 2) форми, у яких соціальний трансферт може передбачатися. До таких форм належать, зокрема, соціальне піклування (підтримка), соціальні гарантії/пільги та соціальне страхування.

Водночас у законопроекті не деталізуються поняття цих форм та порядки їх надання і не передбачені відповідні зміни до законів, що регулюють засади надання соціальних послуг, соціальних допомог, загальнообов'язкового державного соціального страхування та ін.

4. Пропоновані законопроектом зміни до Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ) стосуються, зокрема, **визначення права домогосподарства на здійснення підприємницької (економічної) діяльності**, до Господарського кодексу України – визначення, що домогосподарства, нарівні з підприємцями, мають право без обмежень самостійно здійснювати будь-яку підприємницьку діяльність, яку не заборонено законом; а також, що суб'єктами господарювання, крім господарських організацій та фізичних осіб – підприємців, є домогосподарства.

Господарський кодекс України втратив чинність 28 серпня 2025 року і на сьогодні відповідні правовідносини частково врегульовані Законом України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» від 9 січня 2025 року № 4196-ІХ (далі – Закон № 4196-ІХ).

Насамперед слід зазначити, що ЦКУ оперує поняттям *«підприємницька діяльність»* (стаття 50), а Закон № 4196-ІХ – *«господарська діяльність»*, при цьому господарська діяльність, яка здійснюється з метою одержання прибутку, є підприємництвом (стаття 2).

Також відповідно до частини другої статті 2 Закону № 4196-ІХ суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законом. Тобто домогосподарство для того, щоб вважатися суб'єктом господарювання, повинне відповідати цим ознакам, у т. ч. мати відокремлене майно.

Статтею 5 законопроекту визначається, що домогосподарство може здійснювати підприємницьку (економічну) діяльність, визначену частиною

третьою цієї статті, без реєстрації фізичної особи-підприємця за відповідності певним умовам. При цьому невирішеним залишається питання, чи підлягатиме домогосподарство державній реєстрації у разі недодержання цих умов, а також, у якій формі вона буде здійснюватися.

Відповідно до частини другої статті 50 ЦКУ фізична особа здійснює своє право на підприємницьку діяльність за умови її державної реєстрації в порядку, встановленому законом. Згідно з частиною четвертою статті 87 ЦКУ юридична особа вважається створеною з дня її державної реєстрації.

Пунктом 4 частини першої статті 1 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» визначено, що **державна реєстрація** юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб – підприємців – **це офіційне визнання шляхом засвідчення державою факту створення або припинення** юридичної особи, громадського формування, що не має статусу юридичної особи, відокремленого підрозділу юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, **засвідчення факту наявності відповідного статусу** громадського об'єднання, професійної спілки, її організації або об'єднання, політичної партії, організації роботодавців, об'єднань організацій роботодавців та їхньої символіки, засвідчення факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, зміни відомостей, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, про юридичну особу та фізичну особу – підприємця, а також проведення інших реєстраційних дій, передбачених цим Законом.

Таким чином, відповідно до законодавства саме з фактом державної реєстрації пов'язане набуття права участі суб'єкта господарювання у господарських відносинах та функціонування на ринку.

Крім цього, чинною статтею 164 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачена адміністративна відповідальність за провадження господарської діяльності без державної реєстрації як суб'єкта господарювання.

5. Пропоноване законопроектом **право домогосподарства на отримання бюджетного відшкодування (податкової знижки)** з податку на доходи фізичних осіб містить окремі елементи регулювання податкових правовідносин.

Разом з цим, відповідно до пункту 7.3 статті 7 Податкового кодексу України будь-які питання щодо оподаткування регулюються цим Кодексом і не можуть встановлюватися або змінюватися іншими законами України, крім законів, що містять виключно положення щодо внесення змін до цього Кодексу та/або положення, які встановлюють відповідальність за порушення норм податкового законодавства. Також згідно з пунктом 7.4 цієї статті, підстави для надання податкових пільг та порядок їх застосування визначаються виключно цим Кодексом.

Аналогічне зауваження стосується і впровадження спрощеного узагальнюючого обліку доходів і витрат домогосподарства, зважаючи на те, що положення глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України регулюють

питання спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності. Так, відповідно до пункту 291.12 статті 291 цієї глави спрощена система оподаткування, обліку та звітності – це особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів, встановлених пунктом 297.1 статті 297 цього Кодексу, на сплату єдиного податку в порядку та на умовах, визначених цією главою, з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності.

6. Серед інших зауважень:

1) наведений перелік видів підприємницької (економічної) діяльності, які можуть провадити домогосподарства без реєстрації фізичної особи – підприємця, включає ті види діяльності, які зокрема:

- потребують ліцензування (послуги з перевезення пасажирів автомобільним транспортом, послуги з перевезення вантажу);

- відповідно до законодавства не є підприємницькою діяльністю (ведення особистого селянського господарства);

- не розкриваються у законодавстві (ресторанне господарство, особисте підсобне господарство);

2) потребує вирішення питання обрання або зміни представника (уповноваженої особи) домогосподарства (напр., у разі його смерті), а так само розподілу повноважень у разі наявності двох і більше представників одного домогосподарства;

3) Антимонопольний комітет України зауважує, що пропонуване законопроектом надання державної підтримки (зокрема бюджетного відшкодування (податкової знижки) з податку на доходи фізичних осіб) домогосподарствам, які також визнаються суб'єктами господарювання, може містити ознаки державної допомоги, передбаченої Законом України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», а отже потребуватиме дотримання процедур, встановлених цим Законом.

Під час розгляду законопроекту на засіданні Комітету було відзначено його революційність та пропонуване ним значне розширення можливостей для здійснення громадянами економічної діяльності, порівняно з чинним законодавством. Одночасно присутні на засіданні члени Комітету та представники сторін соціального діалогу зауважили на необхідності ґрунтовного доопрацювання законопроекту до другого читання, зокрема зважаючи на те, що після його реєстрації було прийнято низку законодавчих змін, у т. ч. скасовано Господарський кодекс України, а також беручи до уваги необхідність врегулювання питань щодо банкрутства домогосподарства.

У зв'язку з цим Комітет зазначає, що проект Закону України про свободу підприємницької (економічної) діяльності домогосподарств (реєстр. № 8143) може бути доопрацьований з урахуванням зауважень Комітету, викладених у цьому висновку, та пропозицій і поправок суб'єктів права законодавчої ініціативи, поданих до другого читання, відповідно до частини першої статті 116 Регламенту Верховної Ради України, згідно з якою головний комітет, як виняток, може прийняти рішення про врахування внесених пропозицій і поправок щодо

виправлень, уточнень, усунення помилок та/або суперечностей у тексті законопроекту, інших структурних частин законопроекту та/або інших законодавчих актів, що не були предметом розгляду в першому читанні, якщо про необхідність їх внесення було зазначено у висновках цього головного комітету та/або експертного підрозділу Апарату Верховної Ради України і оголошено головуючим на пленарному засіданні під час розгляду такого законопроекту у першому читанні. Такі пропозиції і поправки повинні відповідати предмету правового регулювання законопроекту.

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України висловлює зауваження та пропозиції до законопроекту.

Комітет Верховної Ради України з питань інтеграції України до Європейського Союзу зауважує, що проект Закону частково відповідає зобов'язанням України відповідно до Угоди про асоціацію, потребує доопрацювання з метою усунення правової невизначеності та потребує експертного висновку Антимонопольного комітету України з метою оцінки впливу на конкуренцію у зв'язку із запропонованими напрямками державної підтримки домогосподарств.

Комітет Верховної Ради України з питань бюджету прийняв рішення, що законопроект матиме вплив на показники бюджету.

Комітет Верховної Ради України з питань економічного розвитку рекомендував за результатами розгляду у першому читанні законопроекту прийняти його за основу.

Міністерство фінансів України, Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України і Міністерство економіки, докільця та сільського господарства України зазначають, що законопроект потребує доопрацювання.

Міністерство юстиції України надає зауваження та пропозиції і повідомляє, що для вироблення остаточної позиції щодо проекту Закону варто враховувати позиції Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України, Міністерства економіки, докільця та сільського господарства України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства фінансів України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Міністерство цифрової трансформації України повідомляє про відсутність зауважень та пропозицій до законопроекту.

Державна податкова служба України не підтримує законопроект.

Антимонопольний комітет України надає пропозиції до законопроекту.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини підтримує законопроект за умови врахування зауважень.

Спільний представницький орган репрезентативних всеукраїнських об'єднань профспілок на національному рівні зазначає, що законопроект має бути суттєво доопрацьований.

Дослідницька служба Верховної Ради України надає пропозиції та зауваження до проекту Закону.

Враховуючи вищезазначене та беручи до уваги результати обговорення, Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів ухвалив цей висновок і рекомендує Верховній Раді України проект Закону України про свободу підприємницької (економічної) діяльності домогосподарств (реєстр. № 8143), поданий народним депутатом України Третяковою Г.М. та іншими народними депутатами України, за результатами розгляду у першому читанні, керуючись пунктом 1 частини першої статті 114, частиною першою статті 116 Регламенту Верховної Ради України, прийняти за основу з дорученням Комітету підготувати законопроект до другого читання, передбачивши внесення відповідних змін, зазначених у висновку Комітету (зокрема до законів, що регулюють господарські правовідносини), та з урахуванням пропозицій і поправок суб'єктів права законодавчої ініціативи.

Співдоповідачем на пленарному засіданні Верховної Ради України визначено Голову Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів Третякову Г.М.

Проект Постанови Верховної Ради України додається.

Голова Комітету

Г.М. Третякова

В И С Н О В О К

щодо проєкту Закону України про справедливу систему оплати праці в Україні (реєстр. № 14387)

Відповідно до статті 16 Закону України «Про комітети Верховної Ради України» та доручення Голови Верховної Ради України Стефанчука Р.О. Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів на своєму засіданні 18 лютого 2026 року (протокол № 236) розглянув проєкт Закону України про справедливу систему оплати праці в Україні (реєстр. № 14387 від 19.01.2026), поданий народними депутатами України Третьяковою Г.М., Безгіним В.Ю. та іншими.

Вказаний законопроект, як зазначено в пояснювальній записці до нього, розроблено з метою створення системного закону, який передбачатиме встановлення єдиної системи оплати праці з уніфікованою структурою та визначенням принципів формування оплати праці у публічному та приватному секторах. З огляду на це пропонується визнати таким, що втратив чинність, Закон України «Про оплату праці» та внести зміни до восьми законодавчих актів України, зокрема Кодексу законів про працю України, законів України «Про державну службу», «Про колективні угоди та договори», «Про Регламент Верховної Ради України», «Про Кабінет Міністрів України», «Про статус народного депутата України» та інших.

Законопроектом передбачено, зокрема, таке:

- визначення більше 20 термінів, серед яких «оплата праці», «заробітна плата», «мінімальна заробітна плата», «гендерний розрив в оплаті праці», «грейди», «публічна служба», «політичні посади», «правила поведінки на підприємстві, установі, організації», «роботодавець», «спільна оцінка оплати праці (joint pay assessment)» тощо;

- деталізацію структури оплати праці з поділом на заробітну плату (складається з основної і додаткової) та заохочення від роботодавця (страхування, медичні або соціальні послуги тощо);

- запровадження обов'язкової грейдової системи оплати праці замість чинної тарифної системи чи будь-якої іншої моделі оплати праці для всіх органів державної влади, органів місцевого самоврядування та суб'єктів, що фінансуються з бюджету;

- перегляд умов визначення розміру мінімальної заробітної плати з відновленням норми, що це плата за просту, некваліфіковану працю, та з урахуванням, зокрема, фактичного розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, а не встановленого у законі про державний бюджет;

- введення нового представницького суб'єкта – ексклюзивного переговорного агента від громадянського суспільства, роботодавців або профспілок, що уповноважений на формулювання спільної позиції, ведення переговорів, укладення угод та представлення інтересів, зокрема у процедурах визначення розміру мінімальної заробітної плати;

- встановлення таємниці оплати праці;

- утворення при Голові Верховної Ради України дорадчої групи експертів з питань оплати праці з метою інформування суспільства щодо обґрунтованості умов та розмірів оплати праці осіб, що займають політичні посади, та сприяння Верховній Раді України у встановленні умов і розмірів оплати праці народних депутатів України;

- впровадження нових підходів щодо захисту права працівника на своєчасне отримання заробітної плати, зокрема шляхом виплати працівнику пені в розмірі не менше облікової ставки Нацбанку України у розрахунку на рік за кожен день затримки та надання права тимчасово припиняти виконання роботи у разі затримки виплати зарплати на строк більше 15 календарних днів. Крім того передбачається виплата працівнику компенсації у розмірі трьох середньомісячних заробітних плат у випадку неплатоспроможності роботодавця;

- запровадження нових інструментів державного регулювання у вигляді Виконавчого табеля (затверджується Законом) та Генерального табеля (затверджується Кабінетом Міністрів України), які встановлюють перелік посад публічної служби та максимальні (граничні) розміри річної заробітної плати на таких посадах;

- запровадження механізму регресу в оплаті праці, який передбачає, що виплати, які перевищують граничні розміри, встановлені цим законом, підлягають поверненню до державного бюджету або відповідного бюджету в порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України.

На думку авторів законопроекту він має потенціал стати системоутворюючим актом у сфері трудового права, посилити соціальну стабільність, забезпечити економічну стійкість та правову визначеність в державі.

Водночас щодо положень проекту закону варто висловити деякі зауваження, зокрема такі.

1. Метою законопроекту, як вказано у пояснювальній записці, є встановлення єдиної системи оплати праці з уніфікованою структурою та визначенням принципів формування оплати праці у публічному та приватному секторах. Проте, аналіз положень законопроекту свідчить, що пропонується підхід формування грошової винагороди за працю, який пропонується реалізовувати шляхом введення нового понятійно-категоріального апарату та низки відповідних правових інструментів, стосується виключно працівників

публічної служби, джерелом формування фонду оплати праці для яких є державний бюджет.

Як зазначає Дослідницька служба Верховної Ради України, *досягнення заявленої мети проекту закону є проблематичним*, оскільки загальний підхід до розуміння процесу організації оплати праці не змінюється, а лише пропонуються зміни щодо правових інструментів організації оплати праці на публічній службі. Складність поєднання в одному законі різних економічних і соціальних реалій та, відповідно, способів організації оплати праці для працівників публічного й приватного секторів об'єктивно пояснюється існуванням низки відмінностей: джерела фінансування (бюджет проти власного капіталу), мета діяльності (суспільний інтерес проти прибутку), метод правового регулювання (законодавчі норми проти договірних угод).

У свою чергу Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України вважає, що єдиної та уніфікованої системи оплати праці у публічному й приватному секторах в умовах ринкової економіки бути не може. Поєднання в одному «системному» законі правового регулювання оплати праці в публічному та приватному секторах, а також визнання статей 96-98 Кодексу законів про працю України та Закону України «Про оплату праці» такими, що втрачають чинність, *призведе до юридичної невизначеності та остаточного розбалансування законодавства про працю*.

Навіть сегменти публічної сфери, які намагається об'єднати законопроект в рамках одного акта законодавства, є принципово різними, оскільки вони регулюються різними правовими механізмами, мають відмінні джерела фінансування, ієрархію повноважень, правовий статус працівників, службових і посадових осіб, обмеження, механізми призначення, гарантії та процедури оскарження – зазначає Національне агентство України з питань державної служби (далі – НАДС).

Так дію законопроекту пропонується поширити, зокрема, на державну службу, органи місцевого самоврядування, політичні посади (Президент України, народні депутати України, члени Уряду, Генеральний прокурор та ін.), військове командування та посади офіцерського складу, керівництво та працівники окремих конституційних та спеціальних державних органів (СБУ, НБУ, НАБУ, ДБР, БЕБ, ЦВК, РНБО, Рахункова палата та ін.). При цьому працівники бюджетної сфери поза державною службою (освіта, медицина, комунальний та соціальний сектори), які прямо не визначені, проте опосередковано «випадають із системи», оскільки для них не передбачено табеля, органу затвердження, критеріїв, розрахунків, бюджетного моделювання.

Підтримуючи необхідність побудови справедливої та прозорої системи оплати праці, раціонального та ефективного використання бюджетних коштів, позиція НАДС полягає у тому, що *політика у сфері оплати праці має ґрунтуватися на системних принципах і стандартах, зокрема шляхом досягнення європейських принципів і стандартів державного управління*.

2. За результатами попереднього аналізу законопроекту на предмет наявності положень, що можуть стосуватися міжнародно-правових зобов'язань

України у сфері європейської інтеграції та права Європейського Союзу, який здійснено експертами проєкту міжнародної технічної допомоги «Програма підтримки інтеграції України до ЄС (Ukraine2EU)», у законопроекті № 14387 наявна євроінтеграційна складова.

Зокрема одним із євроінтеграційних зобов'язань України є реформування оплати праці державних службовців, яке впродовж останніх років здійснюється з урахуванням європейських Принципів державного управління, розроблених OECD/SIGMA, та є вимогою програми Ukraine Facility для наближення української системи державного управління до стандартів ЄС.

Так прийнятий у березні 2025 року Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо впровадження єдиних підходів в оплаті праці державних службовців на основі класифікації посад» № 4282-IX спрямований на виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2023 року, та є частиною системної реформи державної служби, імплементація якої здійснюється відповідно до зобов'язань України перед Європейським Союзом, і визначає нові засади формування системи оплати праці державних службовців, зокрема через запровадження грейдів.

НАДС звертає увагу, що збереження нової системи оплати праці державних службовців є визначальною умовою отримання фінансової підтримки в рамках механізму Ukraine Facility, а її зміна або впровадження альтернативної моделі має ризик бути розціненою Європейською Комісією як невиконання структурного показника, що суперечить Рамковій угоді між Україною та ЄС, ратифікованій Законом України від 06 червня 2024 року № 3786-ІХ. Невиконання зобов'язань може активувати механізм зменшення або утримання фінансування, передбачений статтею 26 Регламенту (ЄС) 2024/792 Європейського Парламенту та Ради від 29 лютого 2024 року.

НАДС наголошує, що у випадку ухвалення законопроекту, який нівелює або видозмінює фундаментальні індикатори реформи оплати праці державних службовців, потенційні наслідки від застосування ЄС обмежувальних заходів можуть мати для країни негативні наслідки, зокрема, призупинення або скорочення чергового траншу, перегляду обсягів подальшого фінансування, погіршення позиції України у переговорах з ЄС з питань відновлення та фінансування країни-кандидата на вступ до ЄС, формування негативної оцінки довіри з боку інших міжнародних партнерів, включно з МВФ, Світовим банком та урядами країн-донорів, підрив прогнозованості надходжень ресурсів від країн-партнерів, що критично важливо в умовах воєнного стану та високого рівня дефіциту бюджету, значна частина якого покривається саме за рахунок зовнішньої допомоги.

Крім вищезазначеного у контексті зобов'язань України щодо приведення національного законодавства у відповідність до *acquis* ЄС та положень законопроекту № 14387 варто відмітити принаймні дві нещодавно прийняті директиви, напряду дотичні до питань оплати праці:

Директива 2022/2041 про адекватну мінімальну заробітну плату в Європейському Союзі від 19.10.2022, вимоги якої можна умовно звести до таких ключових моментів: прозорі критерії обчислення мінімальної заробітної плати та її адекватність; участь соціальних партнерів та підвищення ролі колективних договорів у встановленні умов оплати праці;

Директива 2023/970 про прозорість оплати праці від 24.04.2023, що має два основних фокуси: прозорість оплати праці та рівна оплата за роботу рівної цінності. Так, відповідно до положень цієї Директиви працівникам не може бути заборонено обговорювати свою заробітну плату, вони мають право отримати інформацію про діапазони оплати праці за запитом, а також право на персоналізоване порівняння своєї заробітної плати із зарплатою інших співробітників, які виконують таку ж або рівноцінну роботу.

Законопроект здебільшого *не враховує наведені вище вимоги директив ЄС, а й почасти прямо їм суперечить*, як, наприклад, стаття 6 «Таємниця оплати праці» чи запровадження ексклюзивного переговорного агента від громадянського суспільства, роботодавців або профспілок, ані статус, ані функціонал якого чітко не визначені. Як зазначає Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України, соціальний діалог, за допомогою якого мають встановлюватися розміри та умови оплати праці, в жодному разі не можна змішувати з громадянським діалогом, що охоплює інших суб'єктів та має іншу природу й призначення.

Категорично заперечує проти запровадження ексклюзивного переговорного агента і СПО об'єднань профспілок, який вважає, що це *розбалансиє наявну систему колективно-договірного регулювання, витіснить професійні спілки на другий план у соціальному діалозі і переговорному процесі, підмінить їх «громадськими об'єднаннями» та «особами на політичних посадах», а сам соціальний діалог — «громадським діалогом» всупереч чинному законодавству про соціальний діалог та конвенціям МОП.*

Роботодавці та профспілки виконують свої функції відповідно до законів України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» та «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності». Проте в Україні *відсутній єдиний закон про громадянське суспільство*, його правові, економічні та організаційні засади створення і діяльності, взаємодії з органами державної влади та органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями.

3. За експертним висновком Міністерства фінансів України, *реалізація акта у разі його прийняття потребуватиме додаткових видатків бюджетів усіх рівнів* для підвищення розміру мінімальної заробітної плати, виплати пені у разі затримки виплати заробітної плати, встановлення нових випадків надання матеріальної допомоги, здійснення нових статистичних спостережень, фінансування функціонування відкритої інформаційної системи на офіційних вебсайтах Кабінету Міністрів України та Мінфіну (у якій в режимі реального часу відображаються дані про рівні та граничні розміри оплати праці за посадами публічної служби), надання службового житла, фінансування за рахунок бюджету

Верховної Ради України роботи дорадчої групи експертів з питань оплати праці, утвореної при Голові Верховної Ради України, поетапного підвищення грошового забезпечення військовослужбовців сил безпеки і оборони, запровадження виконавчого табеля в частині забезпечення мінімального розміру грошового забезпечення найнижчої посади тощо.

Тобто у разі прийняття законопроекту без вишукування додаткових видатків його положення будуть фінансово не забезпечені.

Проте, авторами проєкту всупереч вимог статті 91 Регламенту Верховної Ради України та статті 27 Бюджетного кодексу України не надано фінансово-економічних обґрунтувань та відповідних розрахунків.

4. Законопроект має значну кількість положень, які:

- не узгоджуються з нормами чинного законодавства, але зміни до них проєктом не пропонуються. Наприклад, визначення терміну «заробітна плата» відмінне від того, яке міститься у статті 94 Кодексу законів про працю України; використання термінів, не передбачених Бюджетним кодексом України («бюджетна спроможність державного бюджету», «бюджет ВРУ», «бюджетна дисципліна»); врахування фактичного розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб при визначенні розміру мінімальної заробітної плати, хоча у Законі України «Про прожитковий мінімум» передбачено використання фактичного розміру прожиткового мінімуму лише для спостереження за динамікою рівня життя в Україні (стаття 5) тощо;

- не належать до предмету правового регулювання цього законопроекту. Наприклад, внесення змін до статті 34 Закону України «Про статус народного депутата України» положенням щодо кадрового та фінансового обслуговування помічників-консультантів та не поширення на них правил трудового розпорядку Апарату Верховної Ради України;

- не узгоджуються між собою, мають неоднозначне трактування. Наприклад, з норм законопроекту не зрозуміло, хто є роботодавцем у сфері публічної служби – уповноважений орган чи Кабінет Міністрів України, зважаючи, зокрема, на те, хто здійснює призначення, прийняття або укладення трудового (службового) договору з публічним службовцем, та джерела фінансування оплати праці; у пункті 4 Прикінцевих та перехідних положень проєкту передбачається поетапне визначення розміру мінімальної заробітної плати у співвідношенні до медіанної заробітної плати з посиланням на частину п'яту статті 5 проєкту, проте стаття 5 не містить норми щодо визначення мінімальної заробітної плати у розмірі не нижчому від 60 відсотків медіанної заробітної плати;

- містять суперечності. Наприклад, у частині другій статті 8 проєкту говориться, що на осіб, що займають політичні посади, поширюється дія частини першої цієї статті, де зазначено, що заробітна плата виплачується не рідше двох разів на місяць. Проте наступне ж речення говорить про протилежне – «виплата заробітної плати таким особам здійснюється один раз на місяць». У частині першій статті 16 передбачено, що роботодавець зобов'язаний поінформувати працівника про умови оплати праці при укладанні трудового договору

(контракту), проте в частині шостій цієї ж статті вже йдеться про обов'язок роботодавця повідомити цю інформацію до укладення трудового договору;

- *мають дублювання*. Наприклад, у статтях 1 та 5 дублюється визначення терміна «мінімальна заробітна плата»; у статті 5 наведено три варіанти встановлення розміру мінімальної заробітної плати – у частинах четвертій, шостій і восьмій; у статті 16 у другій і сьомій частинах йдеться про повідомлення роботодавцем працівника про зміну умов оплати праці тощо.

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України висловлює зауваження до поданого законопроекту.

Дослідницька служба Верховної Ради України вважає, що ідея законопроекту заслуговує на підтримку. Проте, при його розгляді доцільно звернути увагу на реалізовані законодавчі ініціативи щодо впровадження елементів грейдової системи організації оплати праці окремих категорій працівників публічної служби в Україні, наведений досвід держав-членів ЄС, який ілюструє тенденцію до певного виокремлення підходів до організації оплати праці працівників бюджетної сфери, а також низку інших висловлених застережень.

Робоча група з питань забезпечення належного фінансування судової влади в Україні при Комітеті Верховної Ради України з питань правової політики дійшла висновку про наявність ознак неконституційності пропонуваного законопроектом положень; значні ризики негативного впливу законопроекту на правове регулювання суспільних відносин щодо доступу громадян до незалежного суду та ефективного судового захисту; необхідність значного доопрацювання положень законопроекту та невідтримку його прийняття у запропонованій редакції.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини законопроект підтримує за умови врахування зауважень.

Верховний Суд вважає, що запропоноване законодавче регулювання становить загрозу суддівській незалежності, суперечить Конституції України, а тому в частині обмеження суддівської винагороди є неприйнятним.

Вища рада правосуддя не підтримує законопроект.

Міністерство фінансів України зазначає, що законопроект потребує доопрацювання та надання фінансово-економічних розрахунків.

Національне агентство України з питань державної служби висловлює низку зауважень та вважає, що законопроект потребує доопрацювання шляхом концептуального експертного перегляду, оскільки ігнорує практичні аспекти та адміністративну спроможність держави виконати такий обсяг роботи за відведений термін.

Антимонопольний комітет України висловлює зауваження до певних положень законопроекту та вважає, що вони потребують перегляду з метою їх доопрацювання.

Спільний представницький орган репрезентативних всеукраїнських об'єднань профспілок на національному рівні висловлює зауваження та зазначає, що законопроект потребує доопрацювання.

Національна тристороння соціально-економічна рада надала пропозиції профспілкової сторони.

Спільний представницький орган сторони роботодавців на національному рівні надав свої пропозиції до законопроекту.

Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України зазначає, що законопроект № 14387 не може розглядатися у запропонованій редакції та потребує концептуального перегляду та звуження сфери його дії до відносин публічної служби, чіткого визначення мети та предмета правового регулювання такого закону на основі фінансово-економічних розрахунків, а також приведення у відповідність запропонованого правового регулювання праву Європейського Союзу (acquis ЄС).

Державна установа «Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України» відмічає, що законопроект № 14387 має значний потенціал для модернізації ринку праці, проте його успіх залежить від усунення колізій із Трудовим кодексом, посилення управлінської диференціації та збалансування регуляторного впливу на приватний сектор.

Національний інститут стратегічних досліджень надав свої пропозиції до законопроекту.

Враховуючи вищезазначене, а також висловлені зауваження і пропозиції учасників засідання Комітету та результати обговорення положень проекту Закону України про справедливую систему оплати праці в Україні (реєстр. № 14387), поданого народними депутатами України Третяковою Г.М., Безгіним В.Ю. та іншими, Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів ухвалив висновок та рекомендує Верховній Раді України зазначений законопроект включити до порядку денного п'ятнадцятої сесії Верховної Ради України IX скликання та, керуючись пунктом 1 частини першої статті 114 Регламенту Верховної Ради України, за результатами розгляду в першому читанні *прийняти за основу*.

Співдоповідачем на пленарному засіданні Верховної Ради України визначено Голову Комітету з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів Третякову Г.М.

Проект Постанови Верховної Ради України додається.

Голова Комітету

Г.Третякова

ВИСНОВОК

щодо проекту Закону України
про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо організації
трудових відносин на територіях ведення бойових дій та
тимчасово окупованих територіях
(реєстр. № 14385)

За дорученням Голови Верховної Ради України Стефанчука Р.О. та відповідно до частини третьої статті 93 Регламенту Верховної Ради України, Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів розглянув на своєму засіданні 18 лютого 2026 року (протокол № 236) проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо організації трудових відносин на територіях ведення бойових дій та тимчасово окупованих територіях (реєстр. № 14385 від 15.01.2026), поданий народним депутатом України Третяковою Г.М. та іншими народними депутатами України та зазначає наступне.

Метою законопроекту, як зазначено авторами в пояснювальній записці, є спрощення та адаптація трудових відносин, охорони праці та ведення військового обліку роботодавцем в умовах воєнного стану. Цей законопроект спрямований на те, щоб врахувати специфічні виклики, з якими стикаються роботодавці та працівники на територіях, де ведуться активні бойові дії або які перебувають під тимчасовою окупацією.

Для реалізації цієї мети законопроектом пропонується доповнити новою статтею 17 Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» № 2136-ІХ від 15 березня 2022 року, якою передбачити:

- звільнення роботодавця від обов'язку дотримуватися вимог законодавства про працю та охорону праці щодо режиму робочого часу та часу відпочинку, розслідування та обліку нещасних випадків, забезпечення безпечних та нешкідливих умов праці, виробничої санітарії, гігієни праці, ведення документації з охорони праці, проведення атестації робочих місць, обов'язкових медичних оглядів працівників, а також щодо працевлаштування та створення

спеціальних умов для осіб з інвалідністю за весь період з моменту включення території до переліку територій, на яких ведуться активні бойові дії або тимчасово окупованих та до моменту виключення території з переліку або перереєстрації бізнесу на підконтрольній території;

- надати роботодавцю право на звільнення працівників, робоче місце яких знаходиться на тимчасово окупованій території, у разі окупації території з дня, що є наступним за днем включення відповідної території до переліку тимчасово окупованих територій, в тому числі заднім числом;

- запровадити безумовне право роботодавця на призупинення дії трудового договору з працівниками на підставі наказу, яке буде ґрунтуватиметься на самому статусі території як території, на якій ведуться активні бойові дії або тимчасово окупованій території;

- звільнення роботодавців від обов'язку дотримуватися вимог законодавства про працю щодо обміну документами, організації кадрового діловодства та архівного зберігання кадрових документів, та встановити, що роботодавець повинен забезпечити достовірне відновлення відсутніх кадрових документів не пізніше ніж протягом шести місяців після зміни статусу відповідної території (крім випадків, коли таке відновлення є неможливим, зокрема через їх втрату (знищення чи зіпсуття) або неможливістю фактичного вивезення) на території, на якій ведуться активні бойові дії або тимчасово окупованій;

- звільнення роботодавця та його посадових осіб, що знаходяться в окупації, від усіх видів юридичної відповідальності (адміністративної, фінансової, кримінальної) за невиконання заробітної плати, нарахованої до моменту звільнення або призупинення трудових відносин, а також звільнити роботодавців з території активних бойових дій та з окупованих територій від усіх видів юридичної відповідальності за невиконання обов'язків, звільненнях від яких передбачено попередніми нормами цього законопроекту, що виникли в період включення території до переліку територій, на яких ведуться активні бойові дії або тимчасово окупованих до моменту припинення активних бойових дій чи деокупації або до моменту перереєстрації роботодавця на контрольовану територію;

- призупинити планові та позапланові заходи державного нагляду (контролю) стосовно роботодавців, зареєстрованих на територіях активних бойових дій чи тимчасово окупованих територіях, не здійснюються (а фактично розпочаті державного нагляду (контролю) з дати початку активних бойових дій на відповідній території або початку тимчасової окупації такої території до дати завершення активних бойових дій або завершення тимчасової окупації, а в разі зміни роботодавцем місцезнаходження на іншу територію України - до дати проведення державної реєстрації зміни місцезнаходження.

Змінами до прикінцевих положень законів України: «Про охорону праці», «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», «Про зайнятість населення», «Про військовий обов'язок і військову службу» та КЗпП

пропонується встановити обов'язковість дотримання визначених новою статтею 17 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» положень.

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України розглянувши проект, висловило щодо нього свої зауваження.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини розглянув зазначений законопроект та повідомляє наступне.

Під час опрацювання законопроекту встановлено застосування єдиного підходу до правового регулювання трудових відносин як на тимчасово окупованих територіях, так і на територіях активних бойових дій, що не повною мірою враховує суттєві відмінності у фактичних умовах здійснення трудової діяльності на цих територіях.

Якщо на тимчасово окупованих територіях діяльність підприємств у багатьох випадках є об'єктивно неможливою, то територіях активних бойових дій значна частина суб'єктів господарювання продовжує функціонувати, забезпечуючи зайнятість населення, функціонування критичної інфраструктури. У таких умовах працівники виконують трудові обов'язки в підвищеній небезпеці для життя і здоров'я, що зумовлює необхідність посилення, а не зменшення гарантій соціального і трудового захисту. У зв'язку з цим, поширення на таких працівників однакових обмежувальних механізмів може призвести до невідповідного звуження змісту та обсягу їхніх прав.

З огляду на зазначене, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини вважає за доцільне запровадження диференційованого підходу до правового регулювання, передбачивши можливість застосування більш гнучких або виняткових норм саме для тимчасово окупованих територій, водночас забезпечивши збереження основних трудових гарантій для працівників, які продовжують працювати на територіях ведення активних бойових дій.

Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України зазначає, що законопроект потребує доопрацювання та надає пропозиції до нього.

Міністерство розвитку громад та територій України опрацювало законопроект та в межах компетенції, підтримує його із зауваженнями. Зокрема, щодо запропонованих змін до частини 1 статті 4 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану»: Постановою Кабінету Міністрів України від 6 грудня 2022 року № 1364 «Деякі питання формування переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією» передбачено, що до територій, на яких ведуться (велися) бойові дії, включаються, зокрема, території можливих бойових дій, території активних бойових дій.

Віднесення Мінрозвитку певних території територіальних громад до територій активних бойових дій пов'язане з визначенням таких територій районами воєнних (бойових) дій за рішенням Головнокомандувача Збройних сил відповідно до абзацу двадцять сьомого статті 1 Закону України «Про оборону

України». Тобто це території на яких безпосередньо ведуться або/та можуть вестися воєнні (бойові) дії військового характеру - застосування з'єднань, військових частин, підрозділів (інших сил і засобів) Збройних Сил України, інших складових сил оборони, а також поліції особливого призначення Національної поліції України для вирішення бойових (спеціальних) завдань в операціях або самостійно під час відсічі збройної агресії проти України або ліквідації (нейтралізації) збройного конфлікту, виконання інших завдань із застосуванням будь-яких видів зброї (озброєння). Таким чином, на зазначених територіях можуть існувати загрози для життя і здоров'я працівників.

В свою чергу також зазначають, що території можливих бойових дій межують з територіями активних бойових дій, на яких органи державної влади, органи місцевого самоврядування та /або військові адміністрації (у разі утворення) можуть забезпечити здійснення визначених законодавством повноважень (території з умовно меншою загрозою для життя і здоров'я працівників).

Крім того, виключення частини 3 статті 5 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» може мати наслідком застосування роботодавцями до працівників розірвання трудового договору за прогул (у разі відсутності на роботі більше трьох годин протягом робочого дня) без поважних причин.

Слід врахувати, що на територіях активних бойових дій (здебільшого), можуть бути застосовані заходи правового режиму воєнного стану визначені статтею 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» - комендантська година (заборона перебування у певний період доби на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і освідчень), обмеження свободи пересування, проведення огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, житла громадян, тощо.

Міністерство фінансів України надало до законопроекту експертний висновок та в межах компетенції зазначає, що законопроект потребує доопрацювання. Водночас зауважує про те, що реалізація акта у разі його прийняття не потребуватиме фінансового забезпечення з державного та місцевих бюджетів та надають свої пропозиції.

Міністерство юстиції України розглянуло зазначений законопроект та надало свої зауваження та пропозиції.

Державна служба України з питань праці розглянула зазначений законопроект та надає свої пропозиції.

Національне агентство України з питань державної служби розглянуло законопроект та надає свої зауваження до нього. Зокрема, зауважують, що законопроект спрямований на захист роботодавців, зареєстрованих на територіях ведення бойових дій та тимчасово окупованих територіях, проте він не містить жодних альтернативних алгоритмів чи процедур для захисту трудових прав працівників, робочі місця яких розташовані на таких територіях.

Крім того, зазначають, що пояснювальна записка до законопроекту не дає розуміння та пояснення, чому право призупинити дію трудового договору з працівником, передбачене пунктом 2 частини другої запропонованої статті 17 Закону, не поширюється на трудові відносини з посадовими особами державних органів та органів місцевого самоврядування.

На думку НАДС, впровадження зазначених положень законопроекту може призвести до зловживань з боку роботодавців. З огляду на викладене, вважають, що законопроект потребує доопрацювання в частині паритетності прав роботодавців та інтересів працівників (запровадження додаткових трудових гарантій, компенсаційних виплат, автоматичне зарахування до стажу певних періодів роботи, за які кадрові документи та відомості відсутні або втрачені тощо).

Дослідницька служба Верховної Ради України надала інформаційну довідку до зазначеного законопроекту та висловила пропозиції і зауваження концептуального характеру. Водночас зазначила, що зміни в законодавчому регулюванні трудових відносин повинні бути спрямовані на зменшення прогалів відповідного регулювання в умовах воєнного стану та створення умов для найбільш раціонального поєднання інтересів працівників і роботодавців. Урахування висловлених нею зауважень дозволить уникнути таких ризиків прийняття законопроекту: правової невизначеності (щодо застосування спеціальних правил кадрового обліку); неузгодженості положень законопроекту з чинними нормами (стосовно правових категорій, що застосовуються в КЗпП та Законі України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»).

Спільний представницький орган репрезентативних всеукраїнських об'єднань профспілок на національному рівні розглянув зазначений законопроект та, не заперечуючи щодо необхідності законодавчого врегулювання деяких правових колізій та усунення негрунтованого тиску з боку держави на роботодавців, які зареєстровані на окупованій території і фактично не ведуть свою діяльність на підконтрольній території, повідомляє, що проект потребує суттєвого доопрацювання з метою недопущення порушення законних прав та інтересів працівників, визначених Конституцією України. З огляду на зазначене, Спільний представницький орган репрезентативних всеукраїнських об'єднань профспілок на національному рівні надав до законопроекту свої зауваження та пропозиції.

Враховуючи вищезазначене та результати обговорення законопроекту, Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів ухвалив цей висновок і рекомендує Верховній Раді України проект Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо організації трудових відносин на територіях ведення бойових дій та тимчасово окупованих територіях (реєстр.№ 14385), поданий народним депутатом України Третьяковою Г.М. та іншими народними депутатами України, включити до

порядку денного п'ятнадцятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання та за результатами розгляду у першому читанні, керуючись пунктом 1 частини першої статті 114 Регламенту Верховної Ради України, прийняти його за основу.

Співдоповідачем на пленарному засіданні Верховної Ради України визначено Голову Комітету з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів Третякову Г.М.

Проект Постанови Верховної Ради України додається.

Голова Комітету

Галина ТРЕТЬЯКОВА